

PÍSNÍČKY, KTERÉ SE BOHU LÍBÍ

Kázání ze soboty 2.12.2017 – br. Radek Jonczy

I. Prorok narušující bohoslužbu

Píše se rok 765 před Kristem. V Betelské svatyni právě skončila slavnostní bohoslužba. Pravověrní židé naladěni na duchovní vlnu opouštějí posvátné prostory, když v tom jim vstoupí do cesty prorok, migrant z Judee, ostrý hoch, který na ně křičí to, co zde před malou chvílí v rámci biblického čtení už zaznělo. „Ty vaše písně a to vaše brnkání už Pán Bůh nemůže ani slyšet.“

Co se Pánu Bohu na písních, které v rámci betelské bohoslužby právě odezněly, asi tak nelíbilo? Určitě bychom teď byli schopni rozvinout oblíbenou debatu o tom, jaká hudba se do kostela hodí a jaká nikoli.

II. Augustin Aurelius

Kolik debat na podobné téma jsem už v církvi zažil? Ostatně, ono téma je v křesťanských kruzích žhavé už stovky let. Na přelomu čtvrtého a pátého století ho nastartoval teolog Augustin Aurelius.

Pod vlivem Platónovy filosofie o dualismu těla a duše prohlašoval, že (cituji): „*Umění může obhájit své právo na existenci pouze tak, že je plně dáno do služby Bohu*“. Tvrdil, že se „*hudba, která nevzniká v duchovním kontextu, může snadno ocitnout v područí podvodných démonů a vést k záhubě lidské duše*“.

Za kvalitní tedy považoval pouze hudbu, provozovanou v církvi. Tímto pojetím na dlouhá staletí ovlivnil řadu lidí. Právě zde má svůj původ dělení hudby na vážnou, klasickou, tedy kvalitní, posvátnou a populární, zábavnou, tedy všední a nekvalitní.

III. Martin Luther

Proti tomuto zjednodušení se teprve v 16. století vymezil německý reformátor Martin Luther. Platónovo učení o dualismu těla a duše odmítl a s ním se zřekl i Augustýnova dělení hudby na duchovní a světskou. Byl přesvědčen o tom, že „*pokud svět i hudbu považujeme za Boží dary, pak neexistuje sebemenší důvod, proč by lidstvo nemohla obohacovat i hudba řekněme světská*“.

Šel až tak daleko, že si pro své duchovní texty půjčoval nápěvy populárních písní své doby, což se ne vždy setkalo s nadšením církevních představitelů. Z hospod, kde s lidmi s oblibou debatoval, věděl, co rádi zpívají. Měl velké zásluhy na tom, že křesťané v Německu při bohoslužbách znovu začali provozovat společný zpěv a došlo mu, že se jim budou dobře zpívat nápěvy, které znají z běžného života. Značně to urychlilo proces vštěpování slov do paměti zpěváků i posluchačů. Nikdy nebyl motivován snahou z hudby odstranit prvek, který by mohl vyvolávat světské asociace. Byl totiž přesvědčen o tom, že církve musí mluvit jazykem své doby.

Stejně tak mu záleželo na tom, aby se evangelium, tedy poselství o radosti, zpívalo radostně, živě a rytmicky. Živý rytmický základ si vypůjčil z písní lidových, synkopický rytmus z hudby umělecké. Synkopy do zvuku jeho písní přinášely oživení a Luther je používal i ke zdůraznění důležitých slov v textu. Původní verze slavné Lutherovy písně „Hrad přepevný“ je

toho jasným dokladem a není zdaleka jediná.

Za úvahu však stojí, že Lutherovi stoupenci z jeho chorálů synkopy časem vypustili. Normou se staly „izorytmické skladby“, v nichž všechny noty mají stejnou délku. Lutherovy písně tak ztratily svou dynamiku, sílu a spontaneitu. V 17. a 18. století se protestantská církev od radostného náboženství typického pro Luthera a jeho dobu, žel distancovala.

IV. Jan Kalvín

Velký podíl na tom měl francouzský reformátor Jan Kalvín. Oba dva horovali pro Boží slovo, byly však mezi nimi značné rozdíly. Luther požadoval po církvi, aby byla součástí světa, Kalvín zdůrazňoval nutnost oddělení se od něj. Luther trval na radostné oslavě života, Kalvín se klonil k přísnosti a disciplíně. Luther v hudbě akceptoval staré i nové, Kalvín se držel pouze starého. Luther si volně půjčoval melodie ze světských zdrojů, a jeho chorály byly živé a veselé. Kalvín radostný charakter chorálů upravil do rigidní metrické formy.

Luther byl hudebně vzdělaný a kladl velký důraz na to, aby byl společný liturgický zpěv doprovázen kvalitní instrumentální hudbou. Díky němu se v Lutherské církvi 17. a 18. století nebyvale rozvinula varhanní hudba. Lutherán Bach je toho důkazem. Luther měl za to, že umělecká hudba lidi kultivuje a člověk má díky ní šanci prožít osvobozující dotek Boží přítomnosti. Kalvín umožňoval jen skromný zpěv „unisono“ a „a capella“. Přál si totiž, aby se účastníci bohoslužby mohli plně soustředit na zvěstované Boží slovo. Šel tak daleko, že v Ženevě, kde působil, nechal zničit všechny varhany.

Co myslíte? Komu z těch dvou by Pán Bůh dal za pravdu? Hlasování na dané téma zbytečně polarizovalo ☹. Pro odpověď se budeme muset vrátit k našemu úvodnímu textu. Ten na danou otázku totiž odpovídá celkem zřetelně a jasně.

V. Formálně čistá liturgie v Bet-elu

„Pryč ode mne s halasem tvých písní. Tvé brnkání na harfy už nechci slyšet“, říká Pán Bůh prostřednictvím proroka Amose Izraelitům. Proč se vůči nim tak ostře vymezil? Byla jejich hudba příliš halasná a dynamická? Byl nevhodný žánr, který zvolili? Používali ve své hudbě pohanské prvky? Přejímali nápěvy pohanů, nebo byly jejich texty teologicky závadné?

Troufám si tvrdit, že nikoli. Královská svatyně v Betelu nebyla pohanského původu. Hospodin se zde uprostřed noci zjevil patriarchu Jákobovi ve snu. Andělé sestupovali po žebříku z nebe a posilovali jej v jeho slabosti. Zasažen touto událostí vzal Jákob kámen, který měl pod hlavou, vztýčil jej zde jako posvátný sloup a pojmenoval ono místo Betel, tedy dům Boží. (Gn 28,18)

Betelští byli na svou svatyni právem hrdí a to tak, že odmítali Jeruzalémský chrám. Jako pravověrní židé dbali na náboženské formy a tradice. Biblista Adam Mackerle ve svém komentáři ke knize proroka Ámose, který nedávno vyšel, právem upozorňuje na to, že prorok ve svém kázání proti Bet-elu a jiným svatyním, nikde netvrdí, že by zde byli uctíváni cizí bohové (str. 154). Po formální stránce zde bylo vše v pořádku. Není proto nutné předpokládat, že by liturgie byla formálně závadná.

VI. Formální a bezduchá liturgie v Bet-elu

Tak co jim tedy Hospodin zazlival? Amosův kolega Izaiáš by to vyjádřil takto: „Svémi ústy mne ctí, jejich srdce je však ode mne vzdálené.“ (Iz 29,13)

Izraelské království v Amosově době velice prosperovalo, blahobyt však v lidech probouzel sebedůvěru, pýchu a bezbožnost. Prohluboval sociální napětí. Propast mezi střední vrstvou a chudinou narůstala. Vzájemná solidarita slábla, bezpráví vůči slabým sílilo.

Na jedné straně útisk, lichva, otroctví, bezcitnost, korupce, bezpráví a násilí, na druhé straně sebevědomá, rádobý pravověrná religiozita spojená s okázalou, ale přitom formální a bezduchou liturgií.

Víte, Pán Bůh neřeší, zda jsou naše písně hlasité, nebo tiché, pomalé, či rychlé, profesionální, nebo amatérské, a už vůbec nestrání tomu, či onomu hudebnímu žánru. Nemá problém s hudební produkcí Luthera ani Kalvína. Zajímá jej pouze jedno. Vnímá, zda u toho, co zpíváme je naše srdce a zda se obsah našich duchovních písní promítá do reality našeho života. Písně a hudba duchovně znovuzrozeného člověka jsou tím nejlepším balzámem pro jeho i lidské uši. Amen